

Lo jardiner hortolà y florista (1852)

Caputxins de Catalunya

segons us y práctica de bon pagès,

Y PREPARAR Y CUIDAR LA HORTALISA,
LLEGUMS, COLS, ENCIAM ETC. SEGUIT
DE ALTRE TRACTAT ACERCA LOS HORTS.

**Arreglat segons Liger, y altres Autors
que se han ocupat en la materia,**

INTRODUCCIÓ

FRA VALENTÍ SERRA DE MANRESA

ESTUDI LINGÜÍSTIC

MONTSERRAT ALEGRE I URGELL

TRANSCRIPCIÓ

JOAN LUNA I BALAGUER

XAVIER LUNA-BATLLE

COL·LECCIÓ SCRIPTA

UNIVERSITAT DE BARCELONA

MINISTERIO DE ECONOMÍA Y COMPETITIVIDAD

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

Índex

13 Els caputxins de Catalunya, l'horticultura i la floricultura

Fra Valentí Serra de Manresa

23 Estudi lingüístic

Montserrat Alegre i Urgell

31 Transcripció

Joan Luna i Balaguer

Xavier Luna-Batlle

35 [1] Lo jardiner hortolà y florista

36 Pròleg

37 Capítol primer. Advertèncias generals

37 [1] Preparació de la terra

38 [2] Temps y modo de sembrar y plantar

39 [3] Modo de plantar vàrias cosas

39 [4] Temps en què ixen les llavors

41 Capítol segon. Dels fruits de las terras en particular y del modo de cultivar las plantas que·ls produheixen o de las herbas y hortalisas en particular. Arrels

41 [5] Xaravias

42 [6] Rabes

42 [7] Naps

43 Capítol tercer. Verduras

43 [8] Agrellas

43 [9] Armolls

43 [10] Bledas

45 [11] Herba de Santa Maria

45	[12]	Borratja
45	[13]	Julivert
46	[14]	Espinachs
46	[15]	Albergínias
47	[16]	Pebrots
48	[17]	Tomàtachs
48	[18]	Cols
48		Preparació i abono
48		Planter per a cols
49		Modo de trasplantar y de cuidar las cols
49		Cols per llavors
50		Varietat de cols
50		Temps de sembrar las cols
51		Nota de Pluche
51	[19]	Col brotonenca
51	[20]	Bròculi
53		Capítol quart
53	[21]	Enciams
53		Preparació y abonos
53		Viver o planter per enciams
54		Trasplantada y llavor
54		Varietat de enciams
55		Temps de plantar enciams
56	[22]	Escarola
56	[23]	Àpit
57		Capítol quint. Herbas menudas o salseras
57	[24]	Morritort y cerfull
58		Capítol sisè. Plantas fortas o picants y amargas
58	[25]	Cebas
58	[26]	All
60		Capítol setè. Fruits de la terra o rèptils
60	[27]	Espàrrachs
60	[28]	Escarchofas
60	[29]	Cards
60	[30]	Carabassas
61	[31]	Melons
61	[32]	Maduxas
61	[33]	Pèsols
61	[34]	Fasols
62		Capítol vuitè. Herbas medicinals

62	[35]	Consolva major
62	[36]	Consolva menor
62	[37]	Buglosa
62	[38]	Celidònia
62	[39]	Matricària
62	[40]	Artemisa
65	[II]	Lo any de l'hortolà o bé lo temps en què se han de sembrar y plantar hortalisas, arbres, etc.
65		Capítol primer
65	[41]	En lo mes de janer
66	[42]	Febrer
67	[43]	Mars
68	[44]	Abril
70	[45]	Maig
70	[46]	Juny
71	[47]	Juliol
71	[48]	Agost
72	[49]	Setembre
73	[50]	Octubre
73	[51]	Novembre
73	[52]	Desembre
74		Capítol segon
74	[53]	Modo de plantar vàrias cosas
75		Capítol tercer
75	[54]	Catàlogo de vàrias hortalisas, etc.
79	[III]	Lo jardiner florista o modo ordenat de cultivar las flors
79		Capítol primer. De las plantas y flors en general
79	[55]	Preparació de la terra per flors
80	[56]	Preparació del fem per Marcè
80	[57]	Del temps y modo de sembrar las llavors, etc.
81	[58]	Dels llocs en què se crían las flors y del modo de governar-las
83	[59]	Màximas generals per saber plantar las flors
84	[60]	Modo de recullir las llavors, las cabessas y arrels de flors.
84		Llavors
85		Cabessas
85		Arrels
85	[61]	Treballs generals per cultivar bé las flors
87		Capítol segon. Del modo de cultivar las flors en particular

87	[62]	Anèmoras
88	[63]	Francesillas
89	[64]	Tulipas
89		Multiplicació ab llavors
90		Multiplicació ab cabesses
90	[65]	Nardos o narcisos
91	[66]	Orella de ós
91		Llavors
91		Plantas de esquins
92	[67]	Jonquillos
92	[68]	Espuela
92	[69]	Perpetuïnas o immortals
93	[70]	Maravellas o campànulas
93	[71]	Lliris
94	[72]	Peònias
94	[73]	Velluts o amarantos
95	[74]	Balsamilla
95	[75]	Creus de Jerusalem
95	[76]	Matricària
96	[77]	Gira-sol o heliòtropo
96	[78]	Camèlias
96	[79]	Clavell de judia
96	[80]	Primaveras
97	[81]	Margaridoyas
97	[82]	Passionera o granadilla
97	[83]	Camamilla
97	[84]	Pensaments
97	[85]	Jetsamí
98	[86]	Ginestera
98	[87]	Llorer
98	[88]	Rosers
98		Rosa de tot lo any o de tots los mesos
99		Rosas blancas
99		Rosers grochs
99		Roses jaspejadas
100	[89]	Clavellers
100		De llavors
101		Multiplicar los clavellers ab llansat
101		Terra bona per clavellers
102	[90]	Clavellinas

102	[91]	Advertències sobre las violetas
103	[92]	Mirambells
103	[93]	Alfàbregas
103	[94]	Ñños o badocs
104	[95]	Coronados
104	[96]	Varas de Jessè
104	[97]	Malvas marinas
104	[98]	Morodui
105	[99]	Broida o abronno
105	[100]	Caragolillo
105	[101]	Violas
105	[102]	Campanas
105	[103]	Lliri blanch
106	[104]	Dàlia
106	[105]	Cascall
106	[106]	Canaris
107	[107]	Pèsols de olor
107	[108]	Xeringuilla
107	[109]	Camèlias
107	[110]	Valeriana
108	[111]	Lilà
108	[112]	Marfull
108	[113]	Caputxina
108	[114]	Becabunga
108	[115]	Didalera
109	[116]	Tarongina
109	[117]	Amordují
109	[118]	Clavell de olor
110	[119]	Flor de lis
110	[120]	Corassonillo
110	[121]	Saxífraga
110	[122]	Dictamo
111	[123]	Crisantemo
111	[124]	Araña
111	[125]	Altimira
111	[126]	Camedris
111	[127]	Laureola
112	[128]	Ginesta
112	[129]	Fanals
112	[130]	Damasquina

112	[131]	Escabiosa
113	[132]	Perfet amor
113	[133]	D. Diego o D. Joan de nit
113	[134]	Lliri de S. Joan
114	[135]	Anagalls
114	[136]	Saüc doble
114	[137]	Vainilla
114	[138]	Rampoina
115	[139]	Ortènsia
115		Arbres fruités per caxons
115	[140]	Alberger
115	[141]	Cirerer
115	[142]	Serbera silvestre
115	[143]	Taronger
116	[144]	Llimoner
116	[145]	Pomera
117	[146]	Atmetller
117	[147]	Modo de cultivar las flors de cabessa ab jerros, etc.
119	[IV]	Lo any del jardiner florista o bé lo temps en què se ha de sembrar o plantar cada flor per mesos
119	[148]	Janer
119	[149]	Febrer
120	[150]	Mars
120	[151]	Sèrie de las flors de estiu
121		Advertència sobre las ditas flors
122	[152]	Abril
122	[153]	Maig
123	[154]	Juny
123	[155]	Juliol
123	[156]	Agost
123	[157]	Setembre
124		Advertències sobre las preditas flors
126	[158]	Octubre
126	[159]	Novembre
127	[160]	Desembre
127	[161]	Estimació de las flors
128	[162]	Catàlogo de vàries flors
130		Arbres de flors
130		Flors de arrels y cabessa

- 131** Herbas balsàmiques y hermosas
132 [163] Taula dels mesos en què cada planta dóna sa flor
132 Primavera
132 Estiu
132 Tardó
132 Hibern
133 [164] Modo de fer créixer las plantas luego y que dónian
133 [165] Modo de matar los animals que dañan las plantas
133 Taups
133 Ratas
133 Llimachs
133 Cuchs
133 Formigas
133 Pugó
133 Caragols
134 Estisoretas
134 [166] Receptas curiosas per teñir y perfumar las flors y donar-las lo color y olor que ellas no tenen en si naturalment

137 [V] Conservas

- 137** [167] Modo de conservar las escarchofas
137 [168] Modo de conservar las monjetas verdas durant l'hivern
138 [169] Modo de conservar los pèsols
138 [170] Modo de conservar las coliflors y espàrracs
139 [171] Modo de conservar los melons durant lo hivern
139 [172] Taronjas confitadas
140 Taronjas confitadas a trossos
140 [173] Llimonas verdas confitadas
141 [174] Préssegs enters confitats en almíbar
141 Préssegs verts confitats

143 Apèndixs

- 143** A) Noms d'hortalisses, arbres fruiters, herbes remeieres i flors en català normatiu
153 B) Termes d'horticultura i floricultura en català normatiu

160 Glossari lingüístic

LO JARDINER HORTOLÀ Y FLORISTA.

CAPÍTOL PRIMER.

ADVERTENCIAS GENERALS.

1.

Preparació de la terra.

Se tindrà present lo que se diu de la preparació de terra y fems per las flors, y se acomodará á son modo á las hortalsas.

La terra es bona per los horts, si no es molt humida y fangosa; perque si prenentla ab la ma, y pastantla se torna com á cera es inútil. Convé que estiga limpia de pedras, y que no se obria, perque en tal cas lo sol crema las arrels. La millor terra será la que no sia molt humida, ni molt aixuta.

Lo hort que se ha de sembrar en temps

Lo jardiner hortolà y florista oferí a la segona meitat del segle XIX un manual d'horticultura i de jardineria breu i pràctic, amb referències prou completes a les hortalisses, les herbes remeieres i les flors que es conreaven a Catalunya. De l'autor no en sabem la identitat, només que és un frare apassionat pel conreu de la terra i que vol ser la veu dels caputxins i la seva llarga i reconeguda experiència en els horts urbans. I l'escriu com a servei a la gent senzilla, cosa que explica que sigui en català. La merescuda fama dels caputxins ens la mostren, per exemple, els elogis de l'època al bell hort del convent de Santa Madrona, a tocar de la Rambla de Barcelona. El conreu de l'hort conventual, encara avui ben viu, era molt estimat, i els frares se'n servien per a les pitances al refectori i per a guarnir amb flors els altars. El llibre signat pels caputxins de Catalunya s'inscriu també en la tradició dels textos agronòmics catalans, dins la qual destaca el *Llibre del Prior*, de Miquel Agustí, del s. XVII. L'ànònim caputxí del s. XIX s'hi refereix, com també a d'altres llibres de la influent tradició agronòmica francesa (Louis Liger, Antoine Pluche) o a revistes de l'època en castellà. Si ens informa dels noms tradicionals de les plantes que es podien trobar en els horts de l'època i les pràctiques de conreu, d'una autenticitat fora de dubte, tanmateix la llengua amb què s'escriu està reblerta de castellanismes, cosa ben representativa de l'etapa prefabriana. Aquesta tercera edició es presenta sense tergiversar la llengua i conté uns índexs molt complets. És per tot això que ha de despertar un viu interès entre els lingüistes com també entre els pagesos i agrònoms atrets per les pràctiques hortícoles tradicionals i de caire ecològic.

VOLUM 8
COL·LECCIÓ SCRIPTA

